

Razumijevanje vjere i njen razvoj

Ljudsko razumijevanje vjere

Vjera islam jeste skup znanja o vjerovanju, etici i vjerskim propisima preuzetih iz ajeta Kur'ana, predaja Poslanika, s.a.v.a. i čistih Imama, a.s. Ova izvješća dijele se u tri kategorije: jasan i nedvosmislen tekst (nass), spoljašnje značenje teksta (zahir) i nejasno (mudžmel). Nusus (tekstovi) imaju potpuno jasan smisao i značenje i iz njih se ne može izvesti ništa osim onog jednog, konkretnog značenja. Zavahir (spoljašnjosti) jesu riječi ili iskazi iz kojih se može izvesti više od jednog značenja, ali je jedno od tih značenja uvijek bilo izvjesnije, pa su stručnjaci za jezik uzimali upravo to za tačno značenje neke riječi ili izjave. Nasuprot ove dvije skupine, postoje mudžmel ili nejasne riječi i izrazi, iz kojih se ne može izvesti nikakvo jasno značenje.

Iako je razumijevanje ispravnog značenja iskaza koji su nedvosmisleno jasni (nass) moguće svima koji poznaju arapski jezik, moguće je, ipak, da neki vjerski iskaz koji se nestručnoj osobi doima kao nass za jednog vjerskog učenjaka i stručnjaka, koji posjeduje veće znanje o toj tematici, bude zahir, kao što je moguće da se desi i obratno. I razumijevanje zahir iskaza, zbog postojanja brojnih mogućnosti, traži dublje i stručnije poznavanje teme iskaza. Prema tome, razlučivanje značenja riječi i vjerskih iskaza, bilo da se radi o nasu ili zahiru, moguće je samo za ulemu i stručnjake koji se bave vjerskim naučavanjem.

Tako stižemo do pitanja da li je razumijevanje uleme i vjerskih stručnjaka kad je riječ o nekom

iskazu uvijek postojano i isto ili se razumijevanje vjerskog teksta kod jednog vjerskog učenjaka može mijenjati, te on može odbaciti smisao i razumijevanje koje su ranije imali on i drugi učenjaci o nekom vjerskom iskazu, te ga zamijeniti novim značenjem. U odgovoru treba reći da je iznošenje novog tumačenja i razumijevanja vjerskih spoznaja moguće u jednom od tri oblika:

1. Odbacivanje ranijeg razumijevanja, i njegovo nadomještanje novim shvatanjem;
2. Očuvanje ranijeg razumijevanja i njegovo upotpunjenje unaprijeđenim i dubljim shvatanjem;
3. Iznošenje suprotstavljenih shvatanja o nekoj vjerskoj temi.

.U narednim raspravama ćemo govoriti o svakom od ovih slučajeva ponaosob

Osporivost vjerskih znanja

Smatrati ranije tumačenje i razumijevanje pogrešnim i mijenjati ga novim razumijevanjem (prvi slučaj) nije prihvatljivo kad se radi o jasnim ajetima (muhkemat) koji su osnova i temelj vjere.

Naime, ovaj dio vjerskog nauka sastoji se od tako jasnih i pouzdanih smislova da ih unapređenje ljudskog znanja i spoznaje ne može osporiti. Naprimjer, tevhid – u značenju postojanja Jednog Stvoritelja i Tvorca ne može se osporavati niti zamijeniti nekim potpuno drugačijim smislom. Svakako, put do dosezanja dubljeg i potpunijeg razumijevanja i u ovom pitanju je otvoren.

Pored veoma jasnih vjerovanja, neki propisi vjerozakona – poput načela obaveznosti namaza i broja njegovih rekata – iz razloga njihove utemeljenosti na potpuno jasnim vjerskim tekstovima (nass) koji se ne mogu tumačiti na neki nov i različit način, nisu podložni tumačenju niti osporavanju.

Međutim, kod vjerskih učenja koja se ne smatraju jasnim tekstom, odnosno muhkematima, postoji mogućnost promjene razumijevanja iidžtiħad u vjeri otvorio je put vjerskim učenjacima .da u svakom vremenu postignu nova razumijevanja vjerskih učenja

Prihvatljivost razvoja vjerske spoznaje

Unapređenje vlastitog razumijevanja vjerskih iskaza, uzimajući u obzir i tekstove koji su nedvosmisleno jasni i tekstove u kojima prevladava spoljašnje značenje (nass i zahir), te stizanje do njihovih dubljih smislova jeste pohvalno i prihvatljivo nastojanje koje je ostvarivo i važeće u svim učenjima bilo da se ona tiču vjerovanja ili ne. U ovoj pretpostavci ranije spoznaje

se ne osporavaju, nego se dostiže dublja i potpunija spoznaja određenog iskaza i teme. U vjerskim vrelima ukazano je na pravovaljanost ovakvih novih razumijevanja. U knjizi Kafi :prenosi se od Imama Sadika, a.s., sljedeće

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلِمَ أَنَّهُ يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَقْوَامٌ مُتَعَمِّقُونَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْآيَاتِ مِنْ سُورَةِ الْحَدِيدِ إِلَى قَوْلِهِ وَ هُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ فَمَنْ رَامَ وَرَاءَ ذَلِكَ فَقَدْ هَلَكَ

Allah Uzvišeni je znao da će se na kraju vremena pojaviti ljudi koji se udubljuju (u spoznaju“ Kur'ana i tevhida), pa spustio ajet: Reci: On je Allah – Jedan! i ajete od prvog ajeta sure Hadid do: On zna svačije misli. Ko bude želio više od ovog, propast će.”

Mutešabih ajeti i predaje imaju veći potencijal za novo i potpunije razumijevanje, jer ovakvi iskazi spadaju u zahir i iz njih se mogu shvatiti različita značenja. Naravno, treba uzeti u obzir da svaka vrsta novog tumačenja i inovacije u pogledu vjerskih spoznaja mora biti u potpunosti utemeljena na pravilima tumačenja i oslanjati se na jasne ajete i vjerska učenja (muhkem). Samo upućeni poznavatelji vjere, oni koji su upoznati sa principima i načelima islama, mogu se upustiti u tumačenje mutešabih ajeta i predaja. Časni Kur'an izričito upozorava na opasnost koji proizlazi iz inovacija i tumačenja mutešabih ajeta da neki ljudi bolesnih srca, preko tumačenja prema vlastitom nahođenju, žele opravdati svoja pogrešna uvjerenja, te nastoje da svoja uvjerenja nametnu kur'anskim ajetima.

U islamskim predajama izričito je preporučeno muslimanskim misliocima da za vodiča uvijek uzimaju nedvosmisleno jasne kur'anske ajete i da njih slijede, jer Kur'an onoga ko ga slijedi vodi .ka spasenju, dok odvodi u zabludu one koji njegove ajete podređuju vlastitim željama

Religijski pluralizam

Treći način za stvaranje promjena u razumijevanju vjere jeste prihvatanje religijskog pluralizma odnosno mnoštvenosti. Na osnovu jedne teorije, svaki vjerski ili nevjerski tekst, naprimjer književni tekstovi, može u sebi sažimati različita, pa čak i oprečna, značenja. Jer, prema mišljenju zastupnika ove teorije, riječi su prazni kalufi koji po sebi nemaju nikakvog smisla i značenja, a oni koji ih iščitavaju su ti koji mogu, na temelju svojih znanja, sipati u te kalufe značenja prema vlastitom nahođenju, nemajući pritom potrebu da to značenje bude jednako i u skladu sa značenjem kakvo je na umu imao govornik ili pisac teksta. U skladu s ovom teorijom, istovremeno se može iznaći nekoliko oprečnih značenja za isti tekst i sve ih pritom smatrati

ispravnim značenjima tog teksta.

Ova teorija olakšala je posao jevrejskim i kršćanskim teolozima te im otvorila put za iznalaženje novih tumačenja i objašnjenja za neke fragmente njihove Svete knjige, koji su sadržavali neracionalne stavove. I među muslimanima su se ovom teorijom okoristili oni koji su nastojali da nađu put za usklađivanje islamskog vjerovanja sa zapadnjačkom kulturom te su ovom metodom tumačili kur'anske ajete i osporavali islamski nauk i propise. Naprimjer, prema njihovom mišljenju, budući da današnje javno mnijenje ne prihvata ubistvo i surovost, ajet o odmazdi koji propisuje smrtnu kaznu za ubicu možemo čitati u značenju koje ne podrazumijeva smaknuće ubice.

Moguće je da primjena ove teorije, koja otvara put za svako željeno tumačenje i objašnjenje, nije sporna kad je riječ o poeziji i književnosti, međutim njena primjena na nebeske Knjige i vjerska vrela nije prihvatljiva. Naime, autoritet i valjanost ovih tekstova počiva isključivo na njihovoj vezanosti za Boga i Božije poslanike, i svako značenje koje nije u vezi s njima za vjernika je potpuno nevjerodostojno i nije valjano.

Prihvatanjem ove teorije, ustvari, umjesto Boga, mi postajemo tvorci religije, te umjesto da, u skladu sa sljedećim ajetom, svi slijedimo Pravi put Božiji, svako korača putem kakav sam želi i :kakav je sam izgradio

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ

I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od [puta Njegova].^[1]

.El-En'am, 153 [1]